

Education in the post-coronavirus world: the place of information and innovative technologies

Edited by Aleksander Ostenda

Oksana Dzhus

Series of monographs Faculty
of Architecture, Civil Engineering
and Applied Arts
Katowice School of Technology

Monograph 41

Education in the post-coronavirus world: the place of information and innovative technologies

Edited by Aleksander Ostenda

Oksana Dzhus

Series of monographs Faculty
of Architecture, Civil Engineering

and Applied Arts

Katowice School of Technology

Monograph 41

Publishing House of Katowice School of Technology, 2020

Editorial board :

Aleksander Ostenda – Professor WST, PhD, Rector of Katowice School of Technology
Oksana Dzhus – DSc, Associate Professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ukraine)
Michał Ekkert – PhD, Katowice School of Technology
Oleksandr Nestorenko – PhD, the University of Economics in Bratislava (Slovakia)
Tetyana Nestorenko – Professor WST, PhD, Associate Professor, Berdyansk State Pedagogical
University (Ukraine)
Iryna Ostopolets – PhD, Associate Professor, Donbas State Pedagogical University (Ukraine)
Magdalena Wierzbik-Strońska – Vice-Rector, Katowice School of Technology

Reviewers :

*Renáta Bernátová – doc. RNDr., PhD, Vice-Dean for Educational Affairs of
the Faculty of Education, University of Presov (Slovakia)*
Taras Kachur – PhD, National University of Civil Defense of Ukraine (Ukraine)

Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and
Applied Arts Katowice School of Technology

Monograph · 41

The authors bear full responsible for the text, quotations and illustrations

Copyright by Katowice School of Technology, 2020

ISBN 978-83-957298-8-1

Editorial compilation

Publishing House of Katowice School of Technology
43 Rolna str. 43 40-555 Katowice, Poland
tel. 32 202 50 34, fax: 32 252 28 75

TABLE OF CONTENTS:

Preface	5
Part 1. The Post-COVID Era as a Factor in the Revolution of Rationalization of Industrial and Scientific-Educational Spheres Online	7
1.1. Information technologies for ecology and economics as an important stage of education in the post-coronavirus world	7
1.2. The formation of the polylingual components of a future foreign language teacher in the conditions of distance learning	14
1.3. Development of information technologies in the post-COVID-19 world (on the example of Ukraine)	19
1.4. Anti-corruption opportunities of new educational technologies: legitimation aspect	24
1.5. Construction of a remote course "Management of Marine Resources" on the basis of LMS Moodle	31
1.6. Conceptual principles of using information technologies in the process of forming the readiness of the future psychologist for professional self-identification	37
1.7. The role of information technologies in the development of education and trainers of the future teacher in the post-coronavirus world	46
1.8. The using of electronic Excel tables in the study of electrotechnical disciplines as a means of development of informational competence of of future engineers	53
1.9. Implementation of scientific approaches to effective professional training of future informatics teachers in primary school under distance educational process	65
1.10. Current strategies for training specialists in the field of information technology using distance learning technologies	72
1.11. The role of information technologies in the development and construction of post-coronavirus society	78
1.12. Strategies of professional preparation of the competitive specialist in the conditions of information environment	84
1.13. The use of social networks in the educational process	91
1.14. Cloud technologies as a tool for supporting scientific research of future scientists in the educational industry	98
1.15. The use of it technologies as an important factor in the innovative development of the educational process	108
1.16. Information provision of education management during a pandemic and in the post-coronavirus period	113
Part 2. The Evolution of Professional Qualities, as a Result, the Search for Alternative Solutions in a Global Pandemic	119
2.1. Transformational processes in modern higher education and their impact on the development of social activity of higher education applicants	119
2.2. Gifted education in Ukraine: challenges of COVID-19	127
2.3. Methodological aspect of the problem of forming bilingual communication ethics for future foreign language teachers	134
2.4. Communicative philosophy of Jürgen Habermas	140
2.5. Formation of media literacy of future primary school teachers	146
2.6. Quest technologies in teaching students a foreign language	154

2.7. Opportunities of formation of social health of schoolchildren in terms of reformation of secondary education institutions in Ukraine	161
2.8. Changes in the higher education system in the context of the coronavirus pandemic	168
2.9. The essence of creative qualities of teachers of preschool education institutions	174
2.10. Modernization of the professional training of the primary school future teachers within the context of implementation of ideas of pedagogy of cooperation	183
2.11. Role of emotional intelligence in the educational process in the post-coronavirus age	189
2.12. STEM-technologies as an important factor in the development of natural and technical and vocational education in the post-coronavirus world	195
2.13. Development of creativity in students of art specialties in the process of performance of landscape composition	211
2.14. COVID-19: transformation of educational technologies in the new conditions of a globalizing world	218
2.15. Application of the neural network and genetic algorithm in associative search for educational materials	226
2.16. Concepts of intellectualization of personal education processes, manufacturing and management decisions	235
Part 3. Features of the Use of Modern Technologies in the Formation of Professional Competencies of the Individual	243
3.1. Training doctoral students in the course «Academic writing»: formation of transversal competences	243
3.2. The integrity and continuity of multi-level mathematical preparation of applicants of technical and transport universities in the framework of the competence paradigm of education	249
3.3. Searching for your own uniqueness in the professional training of future social workers: training work	259
3.4. Optimization of physical training of students by means of basketball	264
3.5. The peculiarities of application of physical therapy during Parkinson's disease	275
3.6. Creation of a product of technical creativity by future engineers: practical aspect	280
3.7. Features of training translators for professional activity in quarantine	300
3.8. Modern requirements for professional competencies of future software engineers	307
3.9. Social identity of university youth	311
3.10. Offsetting mass culture and the future of education: corona-crisis relations	319
3.11. Pedagogical conditions of formation of professional-value orientations of future foreign language teachers	324
3.12. Peculiarities of using modern technologies in formation of professional competence of future teachers of preschool education in the post-coronavirus world	333
2.13. Influence on the work of rats microcirculatory system by using doxorubicin and metabolic drugs	340
3.14. Building education at a university in a post-coronavirus world	347
3.15. Grounds of the technology of forming future teachers' motivation for healthy lifestyle by means of fitball aerobics	353
3.16. Psychological and pedagogical support of distance learning	361
3.17. Computer psychodiagnostics as a challenge of today: on the example of the laboratory of psychophysiological research	367
Annotation	373
About the authors	386

Svitlana Zheinoва.

THE ESSENCE OF CREATIVE QUALITIES OF TEACHERS OF PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS The materials provide an overview of the problem of forming creative qualities of future educators of preschool institutions in the process of professional training; pointed out the importance of revealing the essence of the concept of «creative qualities of the educator of preschool education», which provided an opportunity to carry out a theoretical study of the problem of formation of such qualities during training in higher education. Based on the developed scientific work on the research problem, the following definition of the term «creative qualities of a preschool teacher» is theoretically substantiated – it is a set of interrelated characteristics and features aimed at creating and implementing creative ideas in professional activities.

THE ESSENCE OF CREATIVE QUALITIES OF TEACHERS OF PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

СУТНІСТЬ ТВОРЧИХ ЯКОСТЕЙ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ

Відповідно до законодавства України зміст дошкільної освіти визначається Базовим компонентом дошкільної освіти – Державним стандартом дошкільної освіти України. На основі змісту документу реалізовано програми та навчально-методичне забезпечення, зведено норми і положення, що визначають державні вимоги до рівня освіченості, розвиненості та вихованості дитини дошкільного віку і сумарний кінцевий показник набутих дитиною компетенцій перед її вступом до школи.

Базовий компонент дошкільної освіти спрямовує зусилля педагогів на розвиток творчого потенціалу дитини, що має свої особливості у дошкільному дитинстві, на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного життєвого шляху дитини, забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини у дошкільні роки. Основною фігурою в освітньому процесі закладу дошкільної освіти є вихователь дітей дошкільного віку.

Для реалізації завдань, що зазначено в Законі «Про дошкільну освіту», вихователь повинен володіти знаннями дошкільної педагогіки, дитячої психології, вікової фізіології, дошкільної педіатрії та гігієни, правил охорони життя і зміцнення здоров'я дітей; дотримуватись мети, завдань, принципів і змісту виховання і навчання; знати методи, засоби і форм здійснення освітнього процесу, організації дитячих ігор, праці, художньо-творчої діяльності; враховувати індивідуальні характеристики оптимальних умов організації освітнього процесу; технології і методики організації простору життєдіяльності дітей дошкільного віку, що сприятиме становленню всебічно розвиненої особистості у різних видах діяльності.

Такий фахівець повинен володіти певним переліком якостей, що дозволить створити творче середовище для розвитку компетентної особистості дитини, яка є не тільки поінформованою, обізнаною, вмілою, а й гнучкою, здатною адекватно діяти, приймати самостійні рішення, пристосовуватись до різних умов життя, визнавати свої помилки, відстоювати власну гідність, реалізовувати власний творчий потенціал, самовдосконалюватися.

Необхідно зазначити, що під час розгляду статей у словниках нами не було знайдено чіткого визначення поняття «творчі якості», що є ключовим для нашого дослідження. При цьому, такі поняття як «особистісні якості» та «моральнісні якості» у словниковій літературі мають детальне визначення, що спонукало нас до розкриття розуміння поняття «творчі якості» у системі соціогуманітарного знання.

Специфічні якості педагогічної творчості педагога виокремлено С. Сисоєвою. Вчена дійшла висновків, що об'єктом діяльності педагога є особистість дитини, яка знаходиться у постійному розвитку. Найголовнішими рисами педагогічної творчості вихователя зазначено:

співтворчий характер суб'єктів педагогічної взаємодії; можливість суб'єктивної новизни й оригінальності процесу і результату; обмеженість творчої діяльності педагога і дитини в освітньому процесі часом; вплив на педагогічну творчість багатьох факторів, що важко передбачити²⁹².

На необхідності процесів самовдосконалення вихователя як фахівця наголошувала О. Кононко. Вихователь має бути відкритим до інновацій, уміти застосовувати сучасні методи й засоби освіти дошкільника із сформованою педагогічною рефлексією. Такий фахівець має навчитися активно брати до уваги особистісний потенціал дітей, формувати у них творче ставлення до життя, розвивати зачатки творчого мислення.

²⁹² Сисоєва С. О. (2006) Основи педагогічної творчості: Підручник. К.: Міленіум, с. 108.

Слід зауважити, що вперше структурне описання якостей особистості педагога було зроблено П. Каптеревим, який виділив розумові (спеціальні) й особистісні властивості педагога. Спеціальними властивостями автор визначив наукову підготовку й особистий педагогічний талант, до особистісних властивостей належать морально-вольові властивості, що включають неупередженість (об'єктивність), уважність, чуйність, сумлінність, стійкість, витримку, самокритичність, справжню любов до дітей. На перше місце серед якостей особистості П. Каптерев ставить педагогічну спрямованість, у структурі якої виокремлює спрямованість на дітей, на предмет і на педагогічну професію. Підкреслимо, що визначені центрації набули особливої актуальності в дослідженнях О Орлова та ін.

Так, під центрацією О. Орлов розуміє «особливий спосіб побудованої взаємодії педагога та вихованців, в основі якого емпатія, безоцінне прийняття іншої людини»²⁹³. Вченим виділено декілька центрацій педагога: егоцентрична, бюрократична, конфліктна, пізнавальна, альтруїстична, гуманістична.

Ми вважаємо, що у майбутнього вихователя дітей дошкільного віку необхідно зі студентства формувати альтруїстичну та гуманістичну центрації, що стане основою ставлення до дитини як до найвищої цінності, визнання її права на свободу і дії, вільний розвиток і прояв здібностей особистості.

Привертає увагу дослідження В. Сластьоніна щодо якостей педагога в контексті професійної діяльності: «якість фахівця представляє сукупність найбільш суттєвих, відносно стійких його властивостей і характеристик, які зумовлюють готовність до виконання певних соціальних і професійних функцій»²⁹⁴.

Педагог, як особистість, на думку О. Пехоти, має унікальну композицію особистісних особливостей і систему стосунків з оточуючим педагогічним середовищем. Значимими для педагога вчена визначає такі якості, як: мотивація та напрям професійної діяльності, емпатійність, толерантність, психологічна грамотність і компетентність, рівень розвитку комунікативних та організаційних здібностей, виявлення акцентуацій у педагогічній діяльності та ін.²⁹⁵

Найбільш суттєвими якостями серед професійно-особистісних якостей педагога В. Вітюк вважає творче ставлення до власної професійної діяльності, прагнення до новаторства на базі сучасних наукових знань і досвіду, гуманістичний характер спілкування з вихованцями і усвідомлення себе носієм національної культури та полікультури.

Поняття професійно значущих якостей педагога у своєму дослідженні Ю. Мох розкриває як закріплені відношення особистості до своєї професії, праці і людей, що включають стійку сукупність мотивів, форм і способів професійно-рольової поведінки, у якій ці відношення втілюються.

Ґрунтовний аналіз численних проявів творчих якостей в особистості на основі вивчення вітчизняних і зарубіжних досліджень був проведений Я. Пономарьовим. Він встановив зв'язки творчості з психологічними якостями особистості, проаналізував структуру психологічного механізму творчості та визначив творчість як «механізм розвитку», як «взаємодію, що веде до розвитку». З цього випливає, що в процесі творчості реалізуються творчі можливості індивідуальності і здійснюється їх розвиток. Із процесом формування творчої особистості, на думку Я. Пономарьова, пов'язано дві особистісні якості – інтенсивність пошукової мотивації та чутливість до продуктів діяльності. Таким чином, теорія творчості Я. Пономарьова дає змогу виділити творчі якості, що сприяють процесу творчості: емпатійність, умотивованість.

²⁹³ Орлов А. Б. (2002) Психология личности и сущности человека: Парадигмы, проекции, практики: учеб. пособие для студ. М.: Издательский центр «Академия», с. 142-143.

²⁹⁴ Сластенин В. А. (1982) Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе: содержание, структура, функционирование. Профессиональная подготовка учителя в системе высшего образования. М.: Высшая школа, с. 16.

²⁹⁵ Пехота О. М. (Ред.), Кіктенко А. З., Любарська О. М. (2001) Освітні технології: навч.-метод. посіб. К.: А.С.К.

Вивчаючи проблему формування творчої особистості та її якостей, О. Лук акцентує увагу на таких, як: незалежність суджень, самобутність, критичність, готовність до ризику, імпульсивність, сміливість мислення, гнучкість розуму, уміння бачити проблему, захопленість справою, позитивна самооцінка, почуття гумору, творча уява. Вчений розділяє якості творчої особистості на три групи: здібності, пов'язані з мотивацією; здібності, пов'язані з темпераментом; розумові здібності²⁹⁶.

Підтримуємо наукову позицію В. Шубинського, який виділяє якості творчої особистості. Серед них автор називає такі, що узгоджені з етапами творчості, а саме: почуття новизни, незвичайного, чутливість до протиріч, критичність мислення, схильність до творчого сумніву, здібність відчувати внутрішню боротьбу, інформаційний голод; інтуїція, творча уява, почуття краси, гострота розуму, здатність відкривати аналоги, натхненність, оригінальність (нестандартність) мислення, сміливість, емоційна збудженість в творчій ситуації; самокритичність, наполегливість у доведенні справи до кінця, здатність користуватися різноманітними формами доведень, обґрунтування результатів творчості, достатня широчінь та глибина знань, досвіду й умінь для втілення.

Нам імпонує те, що в запропонованому дослідником переліку присутні творчі якості, що, на нашу думку, мають бути сформовані у вихователя закладу дошкільної освіти.

Виділяє якості, що характеризують творчий потенціал особистості, і Л. Кравченко у своєму дослідженні. Так, серед них автор зазначає такі, як: здатність до творчості, віра в себе, оптимістичне відношення до професійної діяльності, артистичні здібності, допитливість, прагнення до знань, працелюбство.

Результатами досліджень Селбі, С. Едвіна, Дж. Емілі Хоутца, С. Джона в ході комплексного вивчення творчих якостей, характеристик, відношень, переваг та стилів поведінки, що проявляються у творчих особистостях доведено, що творчими якостями наділена кожна особистість.

Авторським колективом (В. Корольський, Т. Крамаренко, С. Семеріков, С. Шокалюк) надано перелік якостей, що мають бути сформовані у процесі навчання. Серед них: а) організаційно-діяльнісні; б) пізнавальні; в) творчі. До групи творчих якостей вчені відносять здатність переносити знання і вміння у нові ситуації, здатність до формулювання гіпотез, закономірностей, уміння бачити відоме в невідомому і навпаки, здатність до дослідницької діяльності, творча уява, фантазія, критичність мислення.

Творчі якості особистості В. Моляко пропонує оцінювати на основі здійсненої діяльності, отриманих оригінальних творів²⁹⁷. Зазначимо, що діяльність вихователя закладу дошкільної освіти залежить та визначається тими якостями, якими він володіє і від яких залежить організація різних видів діяльності дитини дошкільного віку. Це вимагає від особистості вихователя безумовної наявності певної системи творчих якостей, необхідних для її успішного виконання функціональних обов'язків.

Своєрідним орієнтиром творчого стилю педагогічної діяльності і основою саморозвитку педагога-професіонала, на думку Л. Манчуленко, виступають такі якості, як: самостійність, здатність до творчості, ініціативність, соціальна відповідальність у навчанні і вихованні дітей. За таких умов педагог має бути не просто творчою людиною, а творчість має стати постійною рисою його повсякденної професійної діяльності, саме це характеризує творчий стиль педагогічної діяльності.

Підсумовуючи сказане, зазначимо, що творча діяльність педагога неможлива без залучення творчих якостей. Розглянуті якості забезпечують успішність його педагогічної діяльності, сприяють виробленню стратегій у педагогічній творчості.

Педагогічну творчість вихователя закладу дошкільної освіти С. Гаврилук розуміє як професійну спрямованість вихователя на творчий розвиток дітей дошкільного віку;

²⁹⁶ Лук А. Н. (1978) Психологія творчества. М.: Наука, с. 12.

²⁹⁷ Моляко В. О., Музика О. Л. (2006) Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень. Житомир: Вид-во Рута, с. 15.

індивідуальну характеристику здатності студента до організації творчої діяльності дітей дошкільного віку, спрямованої на творчий розвиток вихованців.

Творчість вихователя закладу дошкільної освіти визначена Н. Єрохіною як здатність винаходити в процесі повсякденної професійної діяльності щось нове, комбінувати й видозмінювати, адаптувати відоме до вікових та індивідуальних особливостей кожної дитини; гнучкість у виборі адекватних засобів впливу; пошук нестандартних способів розв'язання освітніх завдань; оригінальне доцільне застосування засобів стимулювання творчої ініціативи вихованців та їхньої пізнавальної активності.

Знання вихователем інноваційних педагогічних технологій, ознайомлення із новітніми досягненнями сучасної науки, прогресивними зарубіжними та вітчизняними освітньо-виховними технологіями є основою обізнаності творчого вихователя. Вихователю дітей дошкільного віку необхідно орієнтуватися в існуючих моделях створення гри і ігрових стосунків. Зокрема значний інтерес становлять особливості організації дидактичних ігор, які прийнятні на заняттях у закладах дошкільної освіти. Обізнаність у сучасних концепціях дошкільної освіти спрямовує педагогів на здійснення всебічного впливу на особистість дитини.

На думку Ч. Лі-фана та Р. Штернберга існує дві сторони впливу знання на творчу діяльність особистості: «з одного боку, без знання не може бути творчості. Творчі ідеї та поведінка випливають, частково, з того, що вже відомо: з минулого знання або досвіду, а з іншого боку – засвоєна раніше інформація перешкоджає розвитку творчої особистості, адже людина має особливий погляд на речі». Частково поділяємо думку вчених, адже засвоєна інформація стимулюватиме вихователя думати по-новому, використовуючи досвід творчої діяльності у різних педагогічних ситуаціях.

На думку О. Пехоти, лише на основі поінформованості педагог може творче використовувати навчальні та виховні прийоми, комбінувати їх, впроваджувати нові методики, виробляти нові, нестандартні прийоми активізації пізнавальної діяльності дітей²⁹⁸.

Відповідно цього, обізнаність вихователя закладу дошкільної освіти, на нашу думку, має бути спрямована на постійне розширення як самої інформації, так і на можливості застосовувати отримані знання у різних сферах життєдіяльності особистості.

Згідно погляду О. Кононко, важливим є те, щоб кожний сучасний педагог-дошкільник збагатив поняттям «креативність» свій активний словник, оперував ним, використовував при проведенні педагогічних заходів для контролю прояву креативності у дітей, оцінки його ступеню, форми та сфери прояву». Дослідниця вбачає креативність вихователя у творчому ризику, діях за власним творчим задумом, здатності знаходити оригінальні рішення в організації творчого середовища.

Креативність вихователя закладу дошкільної освіти С. Гаврилюк визначає як індивідуальну характеристику, що становить продуктивний аспект творчої особистості і виражається в активній життєвій позиції, постійній спрямованості на творчу професійну діяльність.

Водночас, на думку дослідника Е. Торренса, креативність – творчі здібності індивіда, що входять до структури обдарованості в якості незалежного чинника і характеризуються здатністю продукувати принципово нові незвичайні ідеї, відрізнятися у мисленні від звичних схем, розв'язувати проблемні ситуації незвичними способами. Він запропонував модель креативності, яка містить у собі три чинники: швидкість (продуктивність), гнучкість, оригінальність. Критерієм творчості, на його переконання, є не якість результату, а характеристики й процеси, що активізують творчу продуктивність.

Так, логічна структура феномену креативності, на думку Н. Сегеди, включає систему креативних властивостей та здібностей особистості. Вона є своєрідним та унікальним поєднанням мотиваційних, емоційних, інтелектуальних, естетичних, екзистенціальних,

²⁹⁸ Пехота О. М. (Ред.), Кіктенко А. З., Любарська О. М. (2001) Освітні технології: навч.-метод. посіб. К.: А.С.К, с. 122.

комунікативних і креативних якостей²⁹⁹. Комплекс зазначених властивостей, на думку дослідниці, індексує творчу стилістику поведінки, забезпечує продуктивність, новизну, унікальність засобів, результат діяльності, схильність та готовність до конструктивних перетворень у різних сферах життєдіяльності.

Якщо розглядати це поняття з когнітивної точки зору, то креативність вихователя передбачає відкритість до сприйняття нової інформації, гнучкість, здатність знаходити нові зв'язки між ідеями. Тож сутність креативності вихователя закладу дошкільної освіти ми вбачаємо в інтелектуальній активності й чутливості до новоутворень, що виникають у професійній діяльності.

Такий підхід до розуміння креативності дозволяє визначити її як творчу якість вихователя закладу дошкільної освіти, що виявляється у творчому стилі та здатності до творчості в процесі повсякденної професійної діяльності, продуктом якої стануть не лише результати творчої діяльності у вигляді конспекту, нового дидактичного матеріалу чи гри, методичної розробки тощо, а й творча співпраця з вихованцями: художній виріб, придумана казка, інсценована ситуація, розіграна роль персонажа у виставі, конструкторська споруда та ін.

На думку Н. Наволокової, критичність мислення – це здатність людини чітко виділити проблему, яку необхідно розв'язати; самостійно знайти, обробити і проаналізувати інформацію; логічно побудувати свої думки, внести переконливу аргументацію; здатність мислити мобільно, обирати єдине правильне розв'язання проблеми; бути відкритим до сприйняття думок інших і одночасно принциповим у відстоюванні своєї позиції.

Критичність мислення вихователя закладу дошкільної освіти визначаємо як творчу якість, що дозволить варіативно будувати і коригувати власну професійну діяльність, знаходити оптимальні поєднання педагогічних засобів, форм і методів роботи під час виховання всебічно розвиненої особистості дитини. При цьому системний самоаналіз освітнього процесу залишається основою регулювання власної педагогічної діяльності, що збільшує доцільність професійних дій вихователя, зменшує елемент стихійності.

Організуюючи життєдіяльність дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти, необхідно сміливо вдаватися до експериментування, дослідництва. Якими будуть сюрпризні моменти, цікаві герої, ігрові ситуації, запропоновані дошкільникам, залежить від вигадливості вихователя.

Вихователь має завжди пам'ятати, що знання стоїть не на першому місці для дитини дошкільного віку, тому існує необхідність у постійному урізноманітненні інформації, пошук інноваційних засобів її засвоєння, що наблизить зміст до інтересів вихованців. Впровадження інновацій в систему дошкільної освіти потребує від вихователя вигадливості, що дозволить творчо мислити і діяти. Водночас вигадливість вихователя та уміння приймати до уваги, іноді обмежений, проте особистий життєвий досвід дитини сприяє створенню ним оригінального продукту.

Від обізнаності, вигадливості та захопленості вихователя закладу дошкільної освіти залежить готовність до творчого пошуку з дітьми, уміння створювати творчу атмосферу продуктивного пізнання в різних видах діяльності дитини за освітніми лініями «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина в природному довкіллі», «Дитина у світі культури», «Гра дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини», що забезпечує неперервність змісту освітніх ліній дошкільної та початкової ланок.

Важливим у творчому зростанні дитини О. Грушко зазначає: «...відчуття, без яких будь-яка техніка буде мертвою, важливо розвивати у дітей чутливість, виразність й спостережливість»³⁰⁰. Таке ставлення до світу цікавих речей у дитини може викликати творча діяльність вихователя, яка базується на його емоційності, адже своєю здатністю

²⁹⁹ Сегеда Н. А. (2007) Феномен креативності: сутність і структура. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Сер. Педагогіка. Вип. 8, с. 133.

³⁰⁰ Тарасенко Г. С. (Ред.) (2010) Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», с. 179

помічати красу навколишнього середовища, відчувати та емоційно її переживати вихователь відкриває у дитини почуття сприйняття прекрасного.

Сумісна діяльність вихователя і дитини, на думку Р. Семенюк, характеризується емоційним зануренням педагога та дітей у творчість, що супроводжується емоційним піднесенням: вихователь, отримавши від дітей зворотний заряд емоцій та енергії як результат співтворчості, налаштовується на новий творчий пошук і так триває щоденно. З таким вихователем дітям цікаво, такому вихователю діти довіряють, вони чують його з першого разу і емоційно відгукуються на пропозицію щодо діяльності, проявляють пізнавальну і творчу активність, демонструють прагнення бути схожим на улюбленого вихователя, з таким вихователем діти не хочуть прощатися в кінці робочого дня, і це є свідченням високого рівня його професійної майстерності і творчості.

Серед прийомів впливу на дитину А. Гончаренко і Н. Дятленко виділяють емоційні прояви педагога: щиро дивуватися, захоплюватися, помічати, поділяти захоплення, радіти проявам дитини.

Для організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти необхідним є фахівець, який творчо реалізує свої педагогічні здібності, розвиває й укріплює внутрішній потяг до самовдосконалення, вбачає сенс не тільки в самостійному творчому пошуку, а й в колективному, разом з дітьми. Така творча якість як емоційність вихователя надає такій діяльності певного колориту незабутніх вражень для дітей та поштовху до творчих дій.

У професійній діяльності вихователя іноді виникають ситуації, коли необхідно бути терплячим до дивних ідей дитини, поважати допитливість. Така творча якість як емпатійність вихователя може мати вияв, коли необхідно дати відповідь на абсурдні питання дітей дошкільного віку, розкрити його таким чином, щоб інтерес та зацікавленість не згасли, а навпаки, збільшилися. Саме емпатійність дозволить підтримувати схильність дитини до творчості та виявляти співчуття до невдач, уникати несхвальних оцінок її творчих ідей. Наприклад, така емоційна підтримка стане у нагоді під час дитячого потягу до читання, коли малюк самостійно бере книжку (навіть догори дригом) і, водячи по тексту робить вигляд, що читає улюблену казку. У цей час важливо, щоб вихователь схвалив дитину, стимулював репліками: «Як цікаво! Що було потім? Чим завершилася казка?».

Важливим є врахування вихователем емоційних переживань дитини дошкільного віку, які, фіксуючись на засвоєнні знань, сприяють значущості цього процесу для дитини. Так реагувати на пізнавальну та творчу активність дитини зможе вихователь, який бачить світ очима вихованця, інакше педагогічну співпрацю неможливо буде організувати ані на дидактичному, ані на психологічному рівнях. Таке професійне бачення вихователя закладу дошкільної освіти засноване на творчій якості як емпатійність, що виявляється в готовності проявити емоційне тепло, співпереживання, співчуття, сприяння дитині у різних видах діяльності.

Важливою творчою якістю педагога є умотивованість за умов його прагнення до творчої діяльності, її самостійної організації. Стосовно специфіки педагогічної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти, то вона полягає в тому, що педагог «вживається» в основні педагогічні відносини, що характеризуються спрямованістю дій на особистісну індивідуальність дітей з опорою на ієрархічно організовану стійку систему власних намірів, потреб та інтересів.

Сучасний соціально-економічний стан суспільства потребує формування активної, самостійної та відповідальної особистості педагога. Активність суб'єкта в педагогічному процесі, як зазначає І. Єрмаков, є інтегративною якістю особистості, що дає змогу здійснювати цілепокладання в діяльності, мобільно оперувати способами та здійснювати її конструктивну корекцію у принципово нових умовах; ініціативно і практично ставитися до висування нових завдань; творчо і варіативно прогнозувати результати своєї діяльності.

На думку О. Самсонової, сучасний вихователь закладу дошкільної освіти має бути зорієнтований на освіту «впродовж життя», на професійно-особистісний розвиток, спроможний бути суб'єктом організації власної життєдіяльності. Дослідниця зауважує, що

шляхом вирішення цих питань є оволодіння педагогом теорії з професійного самовдосконалення, формування його активності.

Активний вихователь у творчому пошуку і вирішенні ситуацій завжди буде взірцем для дитини дошкільного віку. Саме тому, активність у прийнятті оригінальних рішень під час спільної діяльності, розробки технологій навчання і виховання дітей дошкільного віку виступає творчою якістю, що стимулюватиме успішну професійну діяльність вихователя закладу дошкільної освіти. Активність як творча якість вихователя закладу дошкільної освіти проявляється у творчій діяльності та в усвідомленні свого професійного «Я».

Педагог, який формує творчу особистість дитини, повинен бути активним новатором по суті своїй. Тільки тоді нові ідеї, прогресивні принципи та прийоми допоможуть йому створювати нові педагогічні технології, впроваджувати різноманітні інновації в освітній процес, в результаті буде перебудовано всю систему виховання і навчання у бік підвищення її ефективності.

Характеризуючи творчу особистість, В. Бурдов зазначає: «...можна бути гарним працівником, знати своє ремесло, але не бути творчою особистістю, не бути здатним відкривати нове, творити»³⁰¹. Беручи до уваги факт, що на посаді вихователя може опинитись людина, яка дбайливо ставиться до дітей, старанно виконує функціональні обов'язки, планує власну діяльність згідно нормативних документів дошкільної освіти, використовує шаблони, зразки, готові орієнтири, не продукуючи нові ідеї, виникають сумніви щодо можливості створення ним позитивної атмосфери творчого пошуку у дитячому колективі. Саме тому серед творчих якостей вихователя закладу дошкільної освіти особливе місце посідає винахідливість.

У такому контексті актуальною є позиція В. Ягупова, який розглядає якості фахівця, що ефективно впливають на успішність його професійної діяльності, сприяють самоактуалізації та самореалізації. На думку дослідника, – це технічне мислення; технічні здатності; скрупульозність у роботі; винахідливість; самозбереження; вміння знаходити та впроваджувати нове в практику.

Погоджуючись з думкою дослідника, зазначимо, що сучасному суспільству потрібен не «вихователь-виконавець», а «вихователь-дослідник», ініціативний, широко освічений, що може творчо, нетрадиційно, по-новому піднести матеріал, цікаво організувати педагогічну роботу, надати дітям дошкільного віку можливість проявити себе як творчим особистостям. Таким вихователям необхідно вміти виготовляти наочні посібники, роздатковий матеріал, вироби з паперу, картону, тканини: іграшки-саморобки, вітальні листівки, ялинкові прикрасам, декорації та персонажі лялькових театрів. У процесі конструювання із дітьми дошкільного віку вихователю необхідно слід чітко коментувати всі дії та спонукати їх завершувати конструції.

Враховуючи тему нашого дослідження, вважаємо, що технічне мислення знайде відображення у винахідливості вихователя закладу дошкільної освіти і матиме важливе значення у вияві такої творчої якості як оригінальність.

За визначенням С. Пазиненко оригінальність – здатність до генерації ідей, що відрізняються від загальноприйнятих, до парадоксальних, несподіваних рішень. Вона пов'язана з цілісним баченням усіх зв'язків та залежностей, непомітних під час послідовного аналізу.

Розвиток у педагога такої інтегрованої творчої якості як творча індивідуальність, на думку О. Отич, є стратегічним педагогічним завданням, адже він не просто навчає і виховує майбутнє покоління, а готує професіоналів, будівничих нашої країни. І тільки майстер-митець може виховати плеяду майстрів з неповторною власною творчою індивідуальністю, здатних на найвищому якісному рівні виконувати доручену справу і, будучи успішними у своїй професії, забезпечувати добробут та економічне зростання своєї країни, сприяти завоюванню міцних позицій на міжнародному ринку.

³⁰¹ Бурдов В. Т. (2010) Теория творчества: интеграция, глобализация, диалектика: монографія. Рост. гос. ун. путей сообщения, с. 150.

Творчий, гармонійно розвинений педагог має такий баланс загальних, професійних, творчих та спеціальних (в тому числі художніх) здібностей і якостей, які, взаємокомпенсуючи й взаємопідсилюючи одна одну, дозволяють йому досягти високого, мистецького рівня своєї діяльності.

Необхідною творчою якістю вихователя, на нашу думку, є оригінальність як здатність оригінально трактувати існуючі явища, продукувати оригінальні педагогічні ідеї, що відрізняються якісною своєрідністю, яскраво вираженим авторським підходом.

Це необхідно враховувати в сучасному напрямку освіти закладів дошкільної освіти: STEM (S – science, T – technology, E – engineering, M –mathematics). Акронім STEM вживається для позначення популярного напрямку в освіті, що охоплює природничі науки (Science), технології (Technology), технічну творчість (Engineering) та математику (Mathematics). Це напрям в освіті, при якому в навчальних програмах посилюється природничонауковий компонент у поєднанні з інноваційними технологіями, що використовують у вивченні творчих, мистецьких дисциплін. Організація такого навчання вимагає розвинутого інженерного мислення, що спрямоване на розроблення, створення та використання технічних інновацій для досягнення найбільш ефективних і якісних результатів, а також для гуманізації виробництва й праці.

Відомо, що у дитячому колективі існують суперечки, вирішення яких залежить саме від такої якості вихователя як компромісність, творчий вияв якої дозволить врегулювати будь-який конфлікт між дітьми, не прагнучи виступати суддею, визначаючи правих і винуватих і обираючи міру покарання. Компромісність у спілкуванні вихователя і дитини – це угода, досягнута шляхом творчих поступок, спосіб вирішення конфлікту. Компромісність вихователя вбачаємо у здатності творчо зробити акцент не на «хто винен?», а на «що робити?», пожартувати і показати ситуацію в кумедному світлі. Творчий вихователь обов'язково зможе зафіксувати, як разом зі сміхом у дітей поступово зміниться їх емоційний стан. В цьому випадку, у жодного з дітей не розвинується боязкість і невпевненість у своїх силах і навіть у своїх правах.

Вихователь дітей дошкільного віку повинен уміти організувати діяльність і співпрацю дітей, володіючи прийомами артистизму, мовою, подихом, ритмом і голосом, мімікою й жестами. Саме в цьому вбачаємо вияв таких творчих якостей вихователя як артистичність та імпровізаційність.

Педагогічна імпровізація розглядається О. Отич як сутнісна ознака педагогічного артистизму, що виявляється у вільних діях педагога в освітньому процесі. Вони стають можливими лише на основі сформованої професійно-педагогічної компетентності і передбачають оперативне оцінювання ним ситуації та вчинків вихованців, наслідком чого є негайне прийняття рішення без попереднього обдумування, з опорою на інтуїцію та попередній життєвий і педагогічний досвід. Це – синтез професійно-педагогічних знань, ерудиції та інтуїтивного пошуку, який дозволяє здійснювати продуктивні дії за мінливих обставин діяльності, чутливо реагувати на їх зміни й проводити адекватну корекцію власної діяльності.

Дитина дошкільного віку кожного дня переживає нові враження від оточуючих подій, зі своїми переживаннями звертаючись до дорослих. Побачене нею вперше, відчуте, як нове, сприяє виникненню великої кількості запитань, що потребують відповіді. На цьому шляху діти можуть натрапити на проблеми щодо відсутності знань, нерозвиненості власних навичок. Тому поруч із ними повинен бути ерудований педагог, здатний своєчасно реагувати і продемонструвати способи подолання труднощів у різних видах діяльності. Рефлексивність особистості у педагогіці визначають як усвідомлення, злиття в єдине сутностей знання та дії. З огляду на це, можемо зазначити, що важливою якістю вихователя є рефлексивність.

Підсумовуючи сказане, зазначимо, що творча діяльність вихователя закладу дошкільної освіти неможлива без залучення творчих якостей з опорою на систему творчих знань та умінь (пізнавальна сторона), намірів, потреб та інтересів (мотиваційна), емоцій та переживань (емоційна), дій та вчинків (діяльнісна).

Зосереджуючи увагу на сутності професійної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти, професійну самореалізацію майбутніх вихователів розглядаємо як усвідомлений і цілеспрямований процес самовиявлення здібностей до педагогічної діяльності та співвіднесення з вимогами такої діяльності, а також їх реалізацію, вдосконалення й досягнення найвищих результатів саморозвитку під час професійної підготовки у закладі вищої освіти.

На основі опрацювання зазначених вище праць і досліджень, можемо обґрунтувати наступне визначення поняття «*творчі якості вихователя закладу дошкільної освіти*» як сукупність взаємопов'язаних характеристик і ознак, спрямованих на створення і реалізацію творчих задумів у професійній діяльності, що забезпечить творчий характер професійної самореалізації.

Література

1. Бурдов В. Т. (2010) Теория творчества: интеграция, глобализация, диалектика: монографія. Рост. гос. ун. путей сообщения.
2. Моляко В. О., Музика О. Л. (2006) Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень. Житомир: Вид-во Рута.
3. Лук А. Н. (1978) Психология творчества. М.: Наука.
4. Тарасенко Г. С. (Ред.) (2010) Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово».
5. Орлов А. Б. (2002) Психология личности и сущности человека: Парадигмы, проекции, практики: учеб. пособие для студ. М.: Издательский центр «Академия».
6. Пехота О. М. (Ред.), Кіктенко А. З., Любарська О. М. (2001) Освітні технології: навч.-метод. посіб. К.: А.С.К.
7. Сегеда Н. А. (2007) Феномен креативності: сутність і структура. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Сер. Педагогіка*. Вип. 8.
8. Слостенин В. А. (1982) Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе: содержание, структура, функционирование. *Профессиональная подготовка учителя в системе высшего образования*. М.: Высшая школа.
9. Сисоева С. О. (2006) Основи педагогічної творчості: Підручник. К.: Міленіум.

